

ALTERNATIEF TOEKOMSTSPLAN EXERCITIEVELD WOERDEN

Opgesteld door:

Actiegroep Hart voor Natuur Woerden

November 2020

Inleiding

Het Exercitieveld is voor veel Woerdenaren een belang-rijk onderdeel van de binnenstad. Door zijn prachtige ligging, het formaat en door de beeldbepalende omzoming van grote bomen is het veld een visitekaartje voor Woerden.

In 2014 heeft de gemeente Woerden het initiatief genomen om met herinrichtingsvoorstellen voor het Exercitieveld te komen. Hierover is uitgebreide inspraak gehouden met de vele belanghebbenden.

De bomen rond het Exercitieveld zijn door de gemeente als waardevol aangemerkt en worden in het bestemmingsplan beschermd. Als voorbereiding voor het opstellen van de herinrichtingsplannen zijn de aanwezige bomen in 2013 onderzocht door boomtechnisch onderzoeksbureau Terra Nostra. Vele van de aanwezige kastanjabomen hadden volgens dit onderzoek een matige vitaliteit vanwege aantastingen door kastanjebloedingsziekte en kastanje-mineermot.

Tijdens de inspraak in 2014 hebben de inwoners van Woerden zich uitgesproken over de plannen. De meerderheid van de inwoners koos voor het scenario waarbij de huidige kastanjabomen zo lang mogelijk zouden blijven staan. Dit leidde er toe dat in 2017 een experimentele behandeling van een aantal aangetaste kastanjabomen plaats vond.

In 2018 zijn de bomen nogmaals onderzocht. Uit het onderzoek bleek dat de bomen in veel gevallen een betere conditie hadden dan tijdens het onderzoek in 2013. De behandeling lijkt daarmee te hebben gewerkt.

Desondanks waren er begin 2020 plannen om alle kastanjabomen alsnog te kappen. De uitkomst van de participatie uit 2014 werd daarmee volledig genegeerd. Met dit voorstel willen wij graag weer terug naar een plan waarbij de bomen zoveel mogelijk gespaard kunnen blijven.

Burgerparticipatie Exercitieveld (1)

In 2014 zijn er diverse schetsvoorstellen aan de Woerdenaren voorgelegd, waarna zij hun voorkeur hebben mogen uitspreken.

Verreweg de meeste stemmen gingen naar het sfeerbeeld van schets 3: Sierlijk veld met romantisch accent. In dit scenario zouden de huidige kastanjabomen zo lang mogelijk behouden blijven.

Door het onderzoek en het behandelen van de bomen zijn de plannen naar de toekomst doorgeschoven. Nu de herinrichtingsvoorstellen weer actueel zijn, is het logisch om de conclusies uit de burgerparticipatie van destijds als uitgangspunt te nemen.

Het nieuwe Exercitieveld

Schets 1 Steer stadsveld met historisch accent

Het beleven van het rijke verleden als vesting en Exercitieveld staat centraal. Het Exercitieveld ademt historie, maar is geen letterlijke kopie van het verleden. De boombeplanting benadert zoveel mogelijk de huidige dubbele laan rond het veld. De contouren van de loop van de vestinggrachten worden zichtbaar gemaakt met robuuste banen van staal. Met ditzelfde staal wordt de wal voor de parkeerstrook voorzien van een tribune (kant van het Exercitieveld).

De brug die het veld met de binnenstad verbindt is geïnspireerd door de 'Geniebrug' (een militaire noodbrug; bijvoorbeeld met een stalen vakwerk-constructie). De banken, de verlichting en andere inrichtingselementen sluiten aan op de stevige vormen met robuust materiaal zoals stevige houten balken.

Schets 2 Eigentijds activiteitenveld

Activiteiten, sport en vermaak staan centraal bij het gebruik van het Exercitieveld, het hele jaar door. De sfeer is eigentijds en feestelijk, maar niet te 'modieus'. De boombeplanting is wat 'luchtiger' dan de huidige beplanting: met een omsluitende laanbeplanting aan de binnenzijde en een meer losse beplanting langs de waterkant. De banken, de verlichting en andere inrichtingselementen zijn eigentijds, functioneel en een tijdje feestelijk. Voorzieningen voor activiteiten zoals sporttoestellen of doelpalen kunnen verwijderd worden voor evenementen. Het wandelpad is ook ingericht als trimroute. Een verplaatsbare kiosk biedt mogelijkheid voor koffie, ijsjes of een toilet.

De wal langs de parkeerplaatsen (kant van het Exercitieveld) is uitgevoerd met stevige treden die intensief gebruik verdragen. Een pleintje met waterspuiters nodigt uit tot activiteit en verblijf op het veld. De brug naar de binnenstad is vrijlijk (mogelijk met een ovale vorm) verlichting) zonder afbreuk te doen aan de historische uitstraling van de binnenstad.

Schets 3 Sierlijk veld met romantisch accent

Deze schets bouwt voort op de omvorming van de vestingwerken tot een parksingel. Gloeiende oevers, verspreide boomgroepen, slingerende wandelpaden en gevarieerde beplanting. Het Exercitieveld heeft een aangename groene sfeer die uitnodigt om te wandelen, op een bankje aan het water te zitten en om elkaar te ontmoeten. Met de boombeplanting wordt deze sierlijke sfeer bereikt door de strakke laanbeplanting om te vormen tot een gevarieerde beplanting van verspreide bomen en boomgroepen van verschillende soorten.

Het parkmeubilair is geïnspireerd op de meer romantische sfeer van de 19e eeuwse landschapstijl. De brug naar de binnenstad is een sierlijke/romantische brug met een eigentijdse invulling. Een sierlijke hoog spuitende fontein in de Singel trekt de aandacht. De wal voor de parkeerplaatsen (kant van het Exercitieveld) is uitgevoerd als glooiend grasveld met chique zitrand aan de binnenzijde. Langs de waterkant zijn de oevers voorzien van een beplantingsaccenten zoals voorjaarsbollen in het gras.

Brochure van de gemeente Woerden uit 2014.

Behandeling kastanjabomen 2017

In 2017 zijn 13 kastanjabomen behandeld tegen de kastanjabloedingsziekte. In mei 2018 is vastgesteld dat slechts 1 van de 13 bomen een 'slechte' conditie heeft. Voor 4 kastanjabomen is geadviseerd deze nogmaals te behandelen tegen de kastanjabloedingsziekte. Voor alle kastanjabomen geldt dat groeiplaatsverbetering van belang is.

(["Prop Boomtechniek, "Monitoring behandelde kastanjes Oostlaan Woerden"](#), blz. 8 en 23).

Conclusies uit dit rapport:

5.1 Conclusie

Als we de resultaten van de inspecties en de bemonsteringen beoordelen kunnen we concluderen dat de *Pseudomonas syringae aesculi* bacteriën die vóór de warmtebehandeling zichtbaar aanwezig waren zijn vernietigd. Bij 8 bomen zijn er echter nog actieve bloedingen geconstateerd. Gezien de locatie van de actieve bloedingen (gesteltakken) kunnen we aannemen dat de bacterie in deze niet behandelde delen van de boom tijdens de behandeling latent aanwezig was. De bacterie was voor en tijdens de behandeling visueel niet waar te nemen en is na de behandeling visueel geworden (bloedingen). Bij 7 bomen is een herbesmetting opgetreden.

5.2 Advies

Gezien onze ervaringen met de warmtebehandeling en onze expertise op het gebied van boomverzorging is ons advies om 4 bomen na te behandelen. Het betreft hier de bomen met boomnummers 4, 6, 9 en 10.

De andere aangetaste bomen komen niet in aanmerking voor een nabehandeling, omdat de conditie te slecht is, de bacterie te hoog in de kroon zit, zwamaantastingen geconstateerd zijn of de boom een loslatende bast heeft.

Ook wordt geadviseerd om een groeiplaatsonderzoek uit te laten voeren en aan de hand van dit onderzoek de groeiplaats te verbeteren. De nabehandeling heeft namelijk een grotere kans van slagen wanneer ook de groeiplaats van de bomen goed is. Bomen met een goede groeiplaats hebben veel meer energie en kunnen hierdoor makkelijker de door de bacterie toegebrachte schade aan het bastweefsel overgroeien.

Foto's van de behandeling in 2017
Bron: Prop Boomtechniek

Boomonderzoeken Exercitieveld

In 2018 is in opdracht van de gemeente Woerden door BTL Bomendienst het volgende onderzoek uitgevoerd:

"Update beoordeling kastanjes Oostlaan".

Conclusies uit dit rapport:

MATE VAN AANTASTING DOOR DE KASTANJEBLOEDINGSZIEKTE:

- Bij 47 bomen is de mate van aantasting niet veranderd t.o.v. 2015. Bij de bomen die wel aangetast waren door de kastanjabloedingsziekte zijn 9 bomen minder ernstig aangetast en zijn er 15 bomen zwaarder aangetast t.o.v. 2015.
- Van de 13 bomen die behandeld zijn met een verwarmingsmethode zijn er twee die geen bloedingen meer vertonen. De overige 11 bomen zijn nog steeds of opnieuw aangetast door de kastanjabloedingsziekte.

TOEKOMSTVERWACHTING CONDITIE EN GROEIPLAATSOMSTANDIGHEDEN

- Bij 33 bomen is de toekomstverwachting meer dan 15 jaar.
- Bij 26 bomen is de toekomstverwachting tussen de 10 en 15 jaar.
- Bij 9 bomen is de toekomstverwachting tussen de 5 en 10 jaar.
- Er zijn geen bomen waarvan de toekomstverwachting minder is dan 5 jaar.

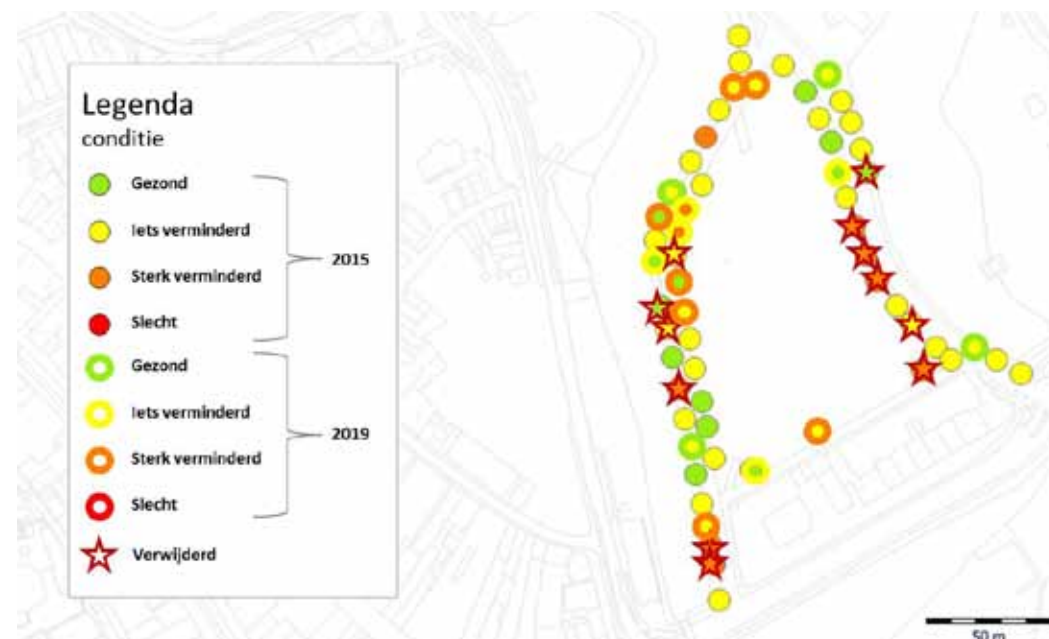
TOEKOMSTVERWACHTING INVLOED KBZ EN SECUNDAIRE AANTASTINGEN

- Bij 16 bomen is de toekomstverwachting meer dan 15 jaar.
- Bij 36 bomen is de toekomstverwachting tussen de 10 en 15 jaar.
- Bij 16 bomen is de toekomstverwachting tussen de 5 en 10 jaar.
- Er zijn geen bomen waarvan de toekomstverwachting minder is dan 5 jaar.

Uit de analyse is gebleken dat de mate van aantasting bij meer dan de helft van de bomen niet is veranderd t.o.v. 2015. Het is daarom aan te bevelen om dit verder te blijven monitoren om zo inzichtelijk te krijgen wat het verloop van de ziekte is bij deze bomen.

Momenteel zien wij nog geen noodzaak om aangetaste bomen uit voorzorg te verwijderen, omdat ze vrijwel allemaal nog stabiel zijn en op de geconstateerde gebreken na geen risico vormen voor de omgeving.

Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat de toekomstverwachting voldoende is om de bomen bij een herinrichting van het Exercitieveld en de omsluitende wegen te sparen. Bij verreweg de meeste bomen is de toekomstverwachting meer dan 10 jaar. Bij verbeterde omstandigheden neemt dat aanzienlijk toe. Dat er in de toekomst bomen uit zullen vallen vanwege verminderde gezondheid is duidelijk. Dat is in alle oude lanen het geval en maakt het raadzaam een heraanplantplan achter de hand te hebben.

Conditie van de bomen
Bron BTL. Kaartje afkomstig uit onderzoeksrapport.

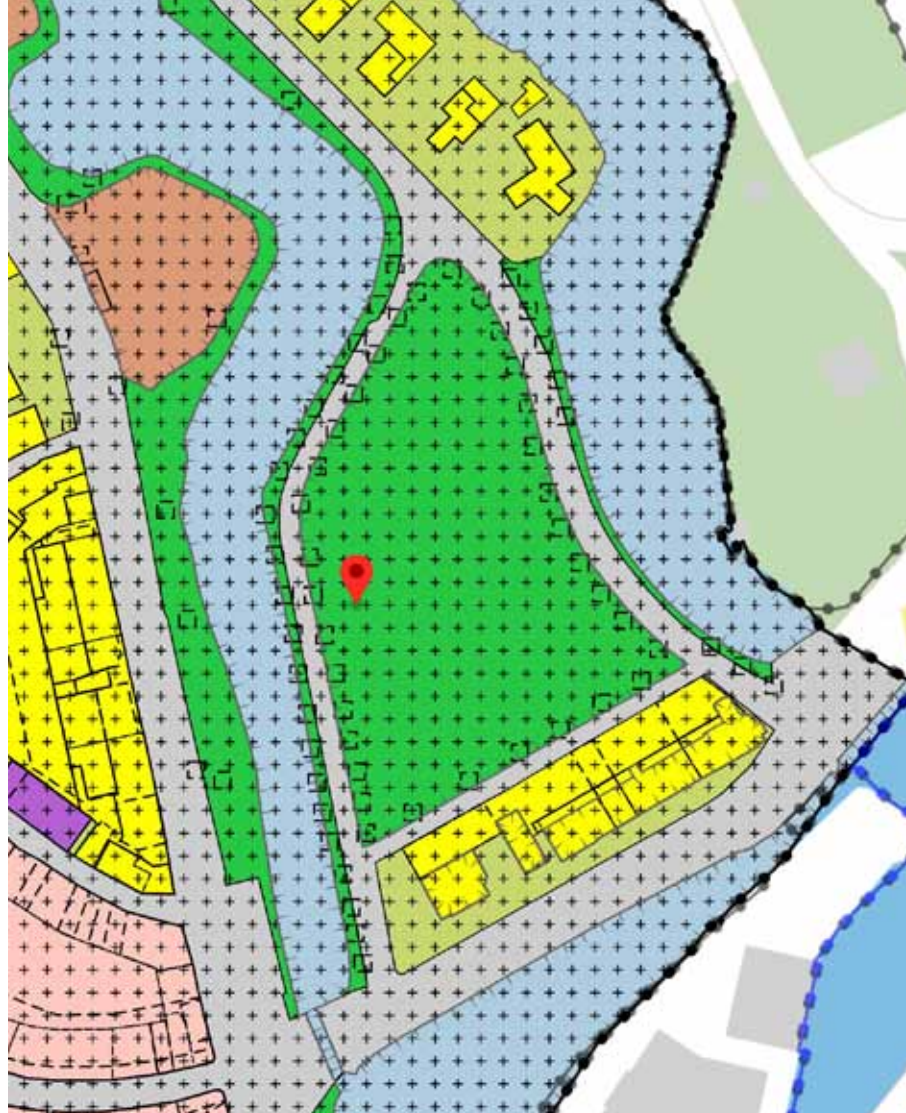
Toekomstverwachting
Bron BTL. Kaartje afkomstig uit onderzoeksrapport.

Beschermde bomen

Belangrijke bomen verdienen bescherming. In de Woerdense binnenstad zijn veel bomen beschermd door de functieaanduiding 'waardevolle boom' en de "Lijst Waardevolle Boombeplantingen".

Staat een boom op een van de lijsten dan betekent dit dat de waardevolle bomen niet weggehaald mogen worden. Mochten ze ernstig gevaar opleveren en weghalen onvermijdelijk blijkt, dan zou er volgens het bestemmingsplan een vervangende boom teruggeplaatst moeten worden. Deze "instandhoudingsplicht" (art. 17 en 20) is volgens ons volledig terecht gezien de grote waarde van juist oudere bomen. Momenteel zijn er rond het Exercitieveld gaten gevallen, omdat enkele bomen in de rij weggehaald zijn, maar er nog geen vervangende bomen teruggeplaatst zijn."

[Link Bestemmingsplan](#)

Woerden binnenstad
gemeente Woerden
bestemmingsplan
onherroepelijk (vastgesteld 2009-07-06)

PLEKINFODOCUMENTENKENMERKEN

120881,455546.3

Enkelbestemming
Groen

Dubbelbestemming
Waarde - Archeologie - 1

Functieaanduiding
waardevolle boom

Gebiedsaanduiding
overig - monumenten

Verbeelding (plankaart) bestemmingsplan Woerden Binnenstad
Bron: www.ruimtelijkeplannen.nl

Burgerparticipatie Exercitieveld (2)

In 2020 kondigde de gemeente plotseling een volledige kaalkap van het Exercitieveld en de omliggende lanen aan. Als reactie hierop werd de actiegroep Red de kastanjabomen gevormd die ludieke protestacties organiseerde in juli 2020. Zo werden er op 15 juli een dertigtal schommels in de bomen opgehangen en kwamen schoolkinderen, omwonenden en bewoners protesteren. Deze actie was zeer succesvol en trok honderden kinderen en volwassenen naar het veld. Lokale kranten en de radio waren aanwezig en de actie haalde zelfs het landelijke jeugdjournaal.

Via een petitie zijn in korte tijd 1815 handtekeningen opgehaald voor het zo lang mogelijk behouden van de bomen: <https://kastanjesexercitieveld.petities.nl>. De petitie is tijdens een inspraakmoment aan de gemeenteraad aangeboden. Ook heeft de actiegroep een vleermuizenexpert uitgenodigd om metingen te doen op het veld. De expert stelde de aanwezigheid van maar liefst 3 beschermde vleermuissoorten vast.

De gemeente heeft na de acties te kennen gegeven nog niet tot kappen over te gaan en verschillende scenario's uit te werken en voor te leggen aan de raad.

Inmiddels gaat de actiegroep verder onder een andere naam: actiegroep **Hart voor natuur Woerden**, en hebben we dit toekomstplan voor het Exercitieveld opgesteld.

Alternatief toekomstplan herinrichting Exercitieveld

De wegen van de Oostsingel en Oostlaan worden iets versmald en het langsparkeren wordt geheel opgeheven. Hierdoor ontstaat er meer ruimte voor de bomen en een mooie berm. Door het versmallen van de wegen worden de standplaatsen van de bomen verbeterd. Hierdoor is de fraaie dubbele bomenrij langer in stand te houden.

Tussen de binnenste bomenrij en het grote grasveld komt een mooi wandelpad. Hiermee wordt het Exercitieveld nog geschikter voor kleinschalige evenementen, onder meer dankzij de sfeer, schaduw en koelte van de monumentale bomen. Evenementen als de Woerdense Vakantie Week en de kermis kunnen ook in de toekomst hier plaats vinden.

De parkeerplaatsen worden verplaatst naar het Exercitieveld, waar een strook met dwarsparkeren wordt gemaakt. Het exercitieveld wordt verbreed tot weg. Langs het veld komt hier geen verhoging en geen wal om het gebruik tijdens evenementen zo optimaal mogelijk te houden. Wel is langs deze parkeerstrook een rij bomen te plaatsen om de achterzijde van de woningen van de Oostdam meer uit het zicht te halen.

In ons toekomstplan worden de vrijgevallen plekken waar eerder bomen stonden ingevuld met nieuwe bomen. Dit kan in één soort, maar er kan ook gekozen worden voor meerdere soorten zoals in het in 2014 gepresenteerde plan, schetsontwerp 3.

Ontwerp: Limes Landschapsadvies, Woerden

De huidige bomen zijn ook zeer beeldbepalend voor het lommerijke noordelijke deel van de Woerdense singels.

Langs het noordelijk deel van de Oostcingel zijn bij de renovatie van weg en riolering in 2018 de waardevolle kastanjabomen en platanen beschermd, zodat ze konden blijven staan.

Aan de zuidzijde van het Exercitieveld is minimaal nog 1 rij bomen te plaatsen. Recentelijk zijn hier de bomen weggehaald en nog niet teruggeplaatst.

Verbeteringen boomstandplaatsen bij herinrichting Exercitieveld

Doordat de verharding van de Oostlaan en Oostsingel in de loop van jaren steeds breder is geworden, is de wortelruimte voor de bomen aanzienlijk minder geworden. Op diverse plaatsen is letterlijk tegen de stamvoet aan geasfalteerd en de geparkeerde auto's staan soms enkele centimeters van de stammen af. Daarnaast is door de toepassing van asfalt de zuurstofhuishouding (die nodig is voor een gezonde bodem) ook ernstig verslechterd.

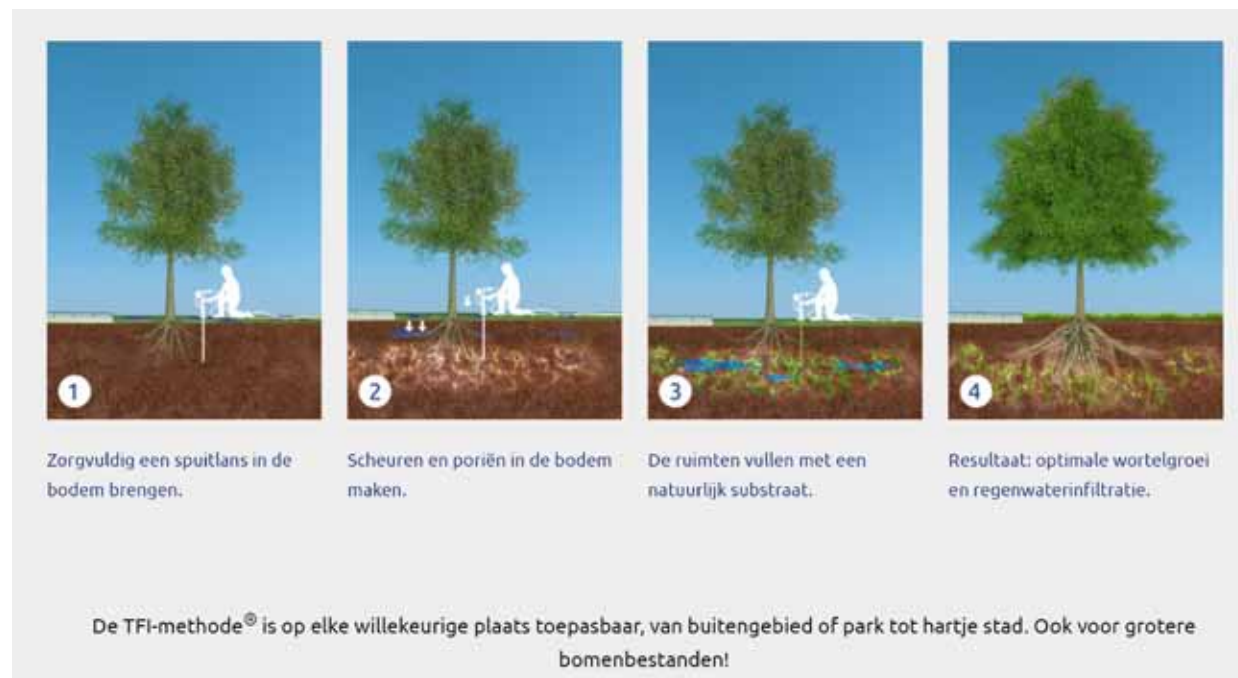
In het nieuwe plan is er de ruimte is om de wegen te versmallen. Doordat er geen auto's meer geparkeerd worden zijn er ook geen voetgangers langs de weg. Eenrichtingsverkeer voor auto's in combinatie met tweerichtingsverkeer voor fietsers heeft aan een wegbreedte van 4,50 meter voldoende. Aan beide kanten van de weg ontstaat een meter meer wortelruimte.

Na het versmallen van de weg en het weghalen van de wegfundering kan de juiste bomengrond of teelaarde worden toegevoegd om de standplaatsen te verbeteren. De verdichting van de huidige wortelzone naast de weg kan worden opgelost door beluchtingswerkzaamheden.

Het onderzoeksrapport van BTL "Kastanjes Oostsingel-Oostlaan" van 2018 bevestigt dat de gezondheid van de kastanjabomen zal verbeteren waar de groeiplaats is verbeterd (paragraaf 4.1 en 5.1"). Prop Boomtechniek komt in mei 2018 tot dezelfde conclusie ("Monitoring behandelde kastanjes Oostlaan Woerden", paragraaf 5.2).

Parkeren en asfalteren tot nagenoeg tegen de stam beschadigen de bomen.

Een voorbeeld van standplaatsverbetering bij bestaande bomen.
Bron: TFI-international, Maartensdijk

Belang van grote bomen

“Hoe behouden we de bomen die er al staan?” Dit is een betere vraag dan: “kwaliteit of kwantiteit?” zoals de woorden van de groenbeheerder tijdens een Commissievergadering op 10-9-2020. Juist oudere bomen hebben namelijk grote waarde. Onder meer op de volgende punten:

- **Klimaat**

Vooral oudere bomen leggen veel CO₂ vast, geven veel zuurstof, geven veel schaduw, geven veel verkoeling, verbeteren de luchtkwaliteit. Het steeds warmere klimaat maakt het extra belangrijk deze punten zwaar mee te wegen. Grote bomen kunnen de stad namelijk tussen de 2 en 8 graden verkoelen.

- **Gezondheid**

Voordelen als zuurstof, schaduw, verkoeling en betere luchtkwaliteit zijn belangrijk voor de gezondheid van de bewoners van Woerden. Bovendien is bewezen dat bomen de mentale en fysieke gezondheid verbeteren. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat mensen fitter zijn in de buurt van groene plekken. Veel groen in de stad vermindert dus de dure gezondheidsuitgaven en draagt bij aan het welzijn en welbevinden van de inwoners.

- **Recreatie en beleving**

De monumentale kastanjabomen zijn voor de eigen bewoners en voor toeristen beeldbepalend en maken het Exercitieveld tot het visitekaartje van Woerden. Veel toeristen maken kennis met Woerden vanwege evenement op het Exercitieveld.

- **Natuur**

De bomen voegen veel toe op het gebied van biodiversiteit, bv. vleermuizen, diverse vogelsoorten en insecten.

Juist oudere bomen hebben grotere natuurwaarden.

Woerden profileert zich graag als hoofdstad van het Groene Hart. Daar hoort bij het in stand houden van de aanwezige natuurwaarden.

- **Kosten**

Het laten staan van de bomen levert diverse kostenbesparingen op. Onder meer de kosten van het kappen, de herplantkosten en de kosten van een groeiplaatsconstructie. Een andere kostenbesparing is het niet verwijderen van de oude riolering. Dit is juridisch niet verplicht en er zijn alternatieven voor, zoals een nieuwe riolering onder het veld zelf.

Schematisch overzicht van de belangrijkste waarnemingen van (en functies voor) de Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Rosse vleermuis en Watervleermuis uit het onderzoek van 2012. Bron: Tauw. Vleermuisonderzoek begraafplaats Hogewal 2012

Belang van de kastanjabomen van het Exercitieveld

De bomen hebben een kenmerkende takkenstructuur met een bijna haakse hoek.

De bomen langs het Exercitieveld zijn bijna 100 jaar oud en zijn nagenoeg allemaal witte paardenkastanjes met gevulde bloemen. Latijnse naam *Aesculus hippocastanum* "Baumannii". Het voordeel van deze cultuurvariëteit is dat deze geen vruchten draagt en daarmee zeer geschikt is voor aanplant nabij wegen. Deze soort heeft als kenmerk dat hij iets kleiner blijft dan de normale witte paardekastanje. De zeer dikke gesteltakken verlaten bijna horizontaal de stam. Na ca. 4 meter keert de groei van deze takken naar nagenoeg verticaal, waardoor er een kenmerkende knik te zien is. Sommige mensen zien hier een kandelaarvorm in.

Kastanjabomen komen oorspronkelijk uit de Zuid-Europese Balkan en zijn in de 16e eeuw ook in West-Europa ingevoerd. Ze maken daarmee belangrijk onderdeel uit van ons cultureel erfgoed. Echter dreigen de kastanjabomen uit Nederland te verdwijnen. Op veel plaatsen worden kastanjabomen gekapt en bijna nergens meer nieuw aangeplant als gevolg van de huidige ziekten. We moeten zuinig zijn op de bomen die we nog kunnen redden. Met een goede verzorging kunnen ze naar verwachting ongeveer 200 jaar oud worden.

Luchtfoto uit maart 1929.
Op de foto is duidelijk te zien dat er langs de gehele binnengracht een dubbele rij bomen geplant is. Dit zijn waarschijnlijk de betreffende kastanjabomen.
Ertussen ligt een onverhard pad van Oostdam naar Westdampark.
De huidige wegen zijn vermoedelijk na de bouw van de Parijsebrug aangelegd.

Bron: Kadaster

Opgesteld door Actiegroep Hart voor Natuur Woerden

Correspondentie:

hartvoornatuurwoerden@gmail.com